Tidiga danska KUNGAR

Tidiga danska kungar

På 700-talet nämns ett fåtal danska kungar. I början av århundradet avvisade Ongendus (eller Angantyr) kristna missionsförsök, och år 782 och 798 nämns Sigfred i samband med ett frankiskt råd och uppror bland saxarna. Från år 804 flödar källorna mer rikligt. År 804 var Godfred (eller Gudfred) "danarnas kung", och konfrontationer vid gränsen rapporteras under detta och de följande åren. År 810 dödades Godfred under ett fälttåg till Frisland av en av sina egna män, och fred slöts mellan den nye kungen, Hemming, och kejsar Karl. Efter Hemmings död 811/812 utbröt tvister om tronen, vilka också beskrivs, och det fanns växlande allianser mellan danskarna, de slaviska abodriterna och frankerna; sådana allianser blev också aktuella flera gånger under den följande perioden. År 826 kom den frankiske missionären Ansgar till Danmark tillsammans med tronkrävaren Harald Klak. Harald döptes samma år i Ingelheim av den karolingiske kejsaren Ludvig den fromme; året därpå förvisades han återigen från Danmark. År 830 gav sig Ansgar ut på en missionsresa till staden Birka i svenskarnas land. Detta skedde på begäran av svenska sändebud till kejsaren. Efter sin återkomst år 831 vigdes han till ärkebiskop av ett nyinrättat ärkebiskopsämbete i Hamburg med ansvar för missionen i Danmark och Sverige. Efter att den danske kungen Horik plundrade Hamburg år 845 flyttades ärkebiskopsämbetet söderut till Bremen. Ansgar besökte Birka igen omkring år 850 och missionerade samtidigt i Danmark, där han fick tillstånd från kung Horik och senare från sin efterträdare Horik den unge att bygga kyrkor i Hedeby och i Ribe samt ringa klockor. Ansgar dog år 865, och hans biografi (Vita Ansgarii), skriven kort därefter av hans efterträdare Rimbert, är den viktigaste källan till den tidiga missionshistorien i Norden. Själva missionen skulle sannolikt inte få någon bestående betydelse, men ärkebiskopen av Hamburg-Bremen var den kyrkliga överhuvudena för hela Norden fram till 1103.

TIDIGA DANSKA KUNGAR

Det finns lite och ofta motsägelsefull skriftlig information om Danmark under första hälften av 900-talet. Men bland annat besegrades en dansk kung, Gnupa, av den tyske kungen Henrik Flygare år 934 och döptes, och år 948 nämns biskopar av Hedeby, Ribe och Aarhus i en tysk källa. Detta är första gången Aarhus nämns. Alla tre städer befästes med en stark vall under första hälften eller mitten av 900-talet – troligen som en följd av oroliga tider.

Den frankiske missionären Ansgar målad av Hans Bornemann år 1457. Han håller en modell av en kyrka som en påminnelse om att han lät bygga den första kyrkan i Hamburg-området.

Men åtminstone i Frisland och Hamburg var även danska kungar aktiva. Under 800-talet utvecklades plundringstågen till massrörelser, där band och arméer övervintrade utomlands, och i slutet av 870-talet, när stora delar av England hade erövrats, bosatte sig armén i östra och centrala England. De var förmodligen väl försörjda av invandrare från Danmark. Många ortnamn, ett starkt inflytande på det engelska språket och många stenmonument vittnar fortfarande om detta nordiska maktövertagande och omfördelningen av mycket mark. I stora engelska städer som York och Lincoln var det nordiska inflytandet också betydande och ledde till ekonomiskt välstånd. På andra platser överförde den tyske eller frankiske kungen ett område vid mynningen av en stor flod till en dansk hövding, till exempel den rika staden Dorestad vid Rhen, så att hövdingen och hans krigare kunde förhindra anfall från andra vikingar. I Normandie hade det bestående betydelse att hövdingen Rollo (som antingen var norsk eller dansk) fick marken vid nedre Seine år 911.

Tidiga danska kungar

Från mitten av 900-talet och framåt kan både kungalinjen och huvuddragen i den politiska historien och religionsskiftet följas. Bland de centrala källorna finns Jellingmonumenten. Både i dimensioner och utformning är de av kunglig kvalitet, och tillsammans utgör de ett noggrant planerat minnesmärke över kung Gorm och drottning Thyra och över deras son Harald Blåtand, som troligen representerar en ny dynasti på den danska tronen. Det påbörjades som ett hedniskt monument, troligen av kung Gorm, med en stor skeppsformad stensättning (den största i Norden) och en runsten till minne av drottning Thyra.

Det utökades av kung Harald med en hög (Nordhøjen, som är landets största gravhög), där hans far Gorm begravdes med magnifik utrustning på hedniskt sätt år 958 eller 959. Några år senare, omkring 965, kristnades Harald och lät nu Jelling byggas om och utökas till ett kristet monument. Den längsgående axel som bestämdes av skeppets layout bibehölls genom alla ombyggnader.
En stor timmerbyggnad uppfördes (under den nuvarande stenkyrkan), och kung Gorm förflyttades troligen hit från sin grav i den hedniska högen. Skeppsvraket förstördes delvis eller togs bort när en stor ny hög (Södra högen) byggdes, som var ännu större än Norra högen, men inte en gravhög; det var troligen en minneshög för hans mor och kanske Harald själv - och kanske också en hovhög. Exakt mitt på axeln mellan de två högarna (strax söder om den nuvarande kyrkan) lät Harald också resa en stor, tresidig, bildlig runsten. Den står fortfarande på sin ursprungliga plats, och dess inskription lyder: "Harald kung lät göra dessa minnesmärken efter Gorm, sin far, och efter Thyra, sin mor. Den Harald som vann hela Danmark och Norge för sig själv och omvände danskarna till kristendomen". Alla byggnader och ett stort område norr om Norra högen var omgivna av en stark palissad i form av ett liksidigt parallellogram med Norra högen som centrum. Ett antal byggnader var belägna längs insidan av palissaden.

Den massiva kungliga byggaktiviteten under Harald Blåtands tid är anmärkningsvärd. Den omfattade troligen även vallar runt städerna eller deras förstärkningar, och omkring 968, när det fanns akuta problem med det tyska riket, utökades Dannevirke igen. År 974 utkämpades ett slag här. Harald förlorade, och tyskarna byggde en borg i gränsområdet, men den förstördes av danskarna år 983. Efter den heliga romerske kejsaren Otto II:s död samma år blev Danmark irrelevant för tysk utrikespolitik. Några år senare utbröt ett uppror mot Harald Blåtand, lett av hans son Sven Tveskägg. Harald dödades – troligen år 987 – och begravdes troligen i den första föregångaren till Roskilde domkyrka. Hans stora bro och ringborgarna förföll snabbt och fick inga efterträdare. Inga nya monument byggdes heller i Jelling, förutom kyrkor som ersatte Haralds stora träbyggnad.

Under Sven Tveskäggs regeringstid (ca 987-1014) skedde en militär, politisk och kulturell omorientering mot England. Det finns inga kända stora byggnader förutom kyrkor, inte heller några betydande gravstenar. Man vet inte mycket om aktiviteterna i Danmark alls. De första åren präglades av problem med de slaviska länderna söder om Östersjön, men från omkring 990 fanns det goda möjligheter att förvärva mycket silver i England. Under åren 991-1013 förekom nästan årliga expeditioner och stora betalningar av danska skulder dit – enligt samtida information till exempel 48 000 pund silver år 1012. Kung Sven deltog flera gånger, troligen för första gången 991. Omkring 995 lät han prägla mynt efter engelsk modell med sitt eget porträtt på ena sidan, ett kors på den andra, och med sitt eget och myntmästarens namn på latin och i latinsk skrift. Detta markerade början på en lång period av starkt engelskt inflytande. År 1013 erövrade Sven Tjelskägg hela England, men dog året därpå. Hans son Knut (den store), som hade deltagit i expeditionen, återvände hem med armén och fick hjälp av sin bror Harald, som nu var dansk kung, för att åter marschera mot England med en armé år 1015. År 1016 återerövrades England. År 1017 gifte sig Knut med Emma, änka efter den engelske kungen Æthelred, och efter Haralds märkligt anonyma (eller tystade) död omkring 1018 blev han också kung av Danmark.

Tidiga danska kungar

Efter att ha blivit kung av Danmark omkring 1018 gjorde Sven Tveskäggs son, Knut den store, anspråk på Norge på 1020-talet, vilket erövrades 1028, och under de följande decennierna fanns en nära växelverkan mellan dansk, norsk och engelsk maktpolitik. År 1027 företog Knut en större resa till Rom, där han deltog i den tyske kejsar Konrads kröning och besökte de heliga platserna. En överenskommelse slöts om Danmarks södra gräns, och hans position som en av Europas mäktigaste härskare präglades av överenskommelsen om äktenskapet mellan Konrads son Henrik (senare kejsar Henrik III) och Knuts dotter Gunhild/Kunigunde.

Knut den store var först och främst en engelsk kung och kom bara till Danmark när det uppstod problem, och bland annat för att förhindra nya vikingaanfall mot England. Han var i Danmark flera gånger, och hans och hans anhängares internationella syn måste ha satt djupa spår i landet. Han dog 1035 och begravdes i Old Minster i Winchester.
De kommande decennierna av maktpolitik präglades av kungar som dog tidigt utan söner, och i Danmark orsakade det slaviska folket (venderna) nu problem. Här efterträddes Knut den store av sin son av Emma, Hardeknud, som efter sin halvbror Harald Harefots död år 1040 också blev kung av England. Hardeknud dog år 1042 i England och efterträddes här av sin halvbror Edward Bekännaren, en son till Emma och hennes första make, kung Ethelred; han dog också barnlös. I Danmark efterträddes Hardeknud av den också barnlöse norske kungen Magnus den gode, son till Olav den helige, Norges skyddshelgon. Magnus besegrade venderna i ett stort slag vid Lyrskov Hede i Sydjylland år 1043, och snart utbröt strider om kungariket med Sven Estridsen, en sondotter till Sven Tveskägg. Magnus dog år 1047, och nästa kung var Sven, som i flera år kämpade om makten med Magnus farbror, den norske kungen Harald Hårdråde, som hade återvänt rik från tjänst hos kejsaren i Bysans. Mynt är en viktig källa för den skiftande politiska historien under dessa år.

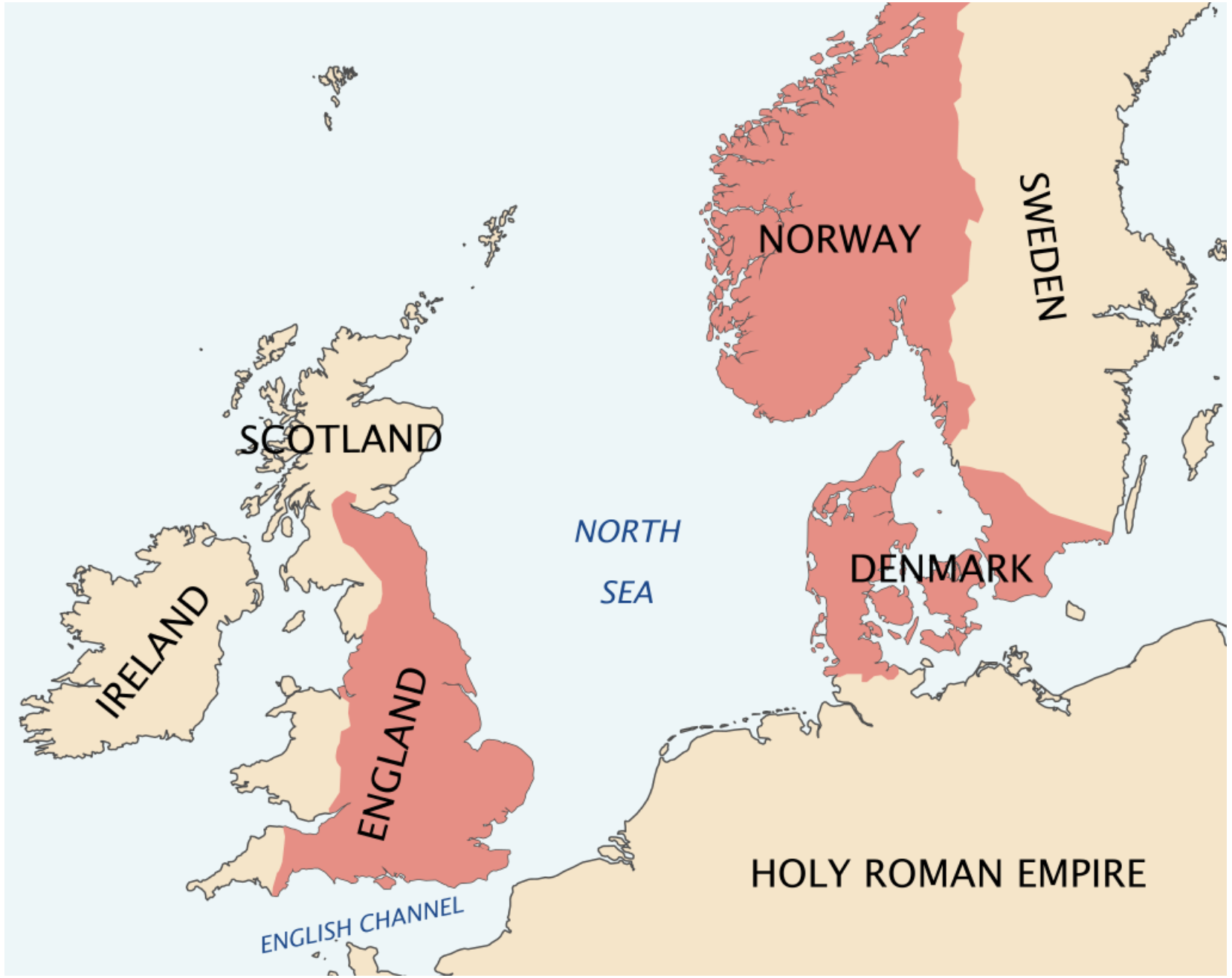

Nordsjöväldet bestod av flera kungadömen runt Nordsjön. Knut den store regerade över England, Danmark, Norge och möjligen Västergötland. Väldet började år 1016 då Knut kröntes till kung av England och upphörde då hans son Hardeknut dog 1042.

Det finns goda skäl att anse att vikingatiden tog slut omkring 1050. Ingen kunde säkerligen ha vetat att 1042 var det slutgiltiga slutet för nordiskt styre över England. Det gjordes flera försök att återerövra landet, inklusive den norske kungen Harald Hårdrådes misslyckade expedition år 1066 och Knut den Heliges planerade expedition år 1085, som aldrig ägde rum. Men från omkring 1050 började en stor ny våg av intern utveckling både i Danmark och i de andra nordiska länderna. De goda möjligheterna i England, där danska kungar hade regerat i ett kvarts sekel och många män hade haft goda positioner och inkomster, var nu utestängda. Det verkar som om ansträngningar nu gjordes för att utveckla hemländerna och deras resurser. En ny era började.

Harald Blåtand döps av missionären Popo. Detalj från altarframstycke i Tamdrups kyrka från omkring 1100.

Tidiga Danska Kungar

Jellingestenarna är ett samlingsnamn för de två runstenar som står vid Jelling kyrka i Vejle kommun på Jylland i Danmark. Tillsammans med gravhögarna och kyrkan uppsattes dessa 1994 på Unescos världsarvslista under namnet: Gravhögarna, runstenarna och kyrkan i Jelling. Runstenarna beräknas vara från 950-talet, respektive 970-talet.